

15

Johan Gregor van der Schardt, Sol (de Zon), ca. 1580

De groep bronzen van Nederlandse beeldhouwers uit het einde van de 16de eeuw in het Rijksmuseum is bijzonder klein. In 1977 kon met steun van de Commissie voor Fotoverkoop in de Londense kunsthandel een zeldzaam brons uit deze periode worden aangekocht: een naakte mannenfiguur met een door zonnestralen omgeven gezicht, voorstellend de planeet *Sol* (de Zon)¹ (afb. 15). Hij staat op een naar achteren oplopend rechthoekig voetstuk voor een naar links lopende leeuw, het dier uit de dierenriem dat bij hem hoort. Vanuit het voetstuk loopt door de linker voorpoot van de leeuw een buis, die uitmondt in de bek van het dier. Ook door het rechter been van *Sol* loopt een – thans afgedichte – buis, die uitkomt in de pijp, die hij boven zijn hoofd houdt. Hieruit kan men concluderen, dat de figuur een onderdeel van een tafelfontein – zo populair in de zestiende eeuw – is geweest. Zeer verwant en waarschijnlijk afkomstig van dezelfde fontein is een naakte vrouwenfiguur met een door een maanschijf omgeven gezicht, voorstellend *Luna* (de Maan), die zich in het Kunsthistorisches Museum in Wenen bevindt (afb. 15a).² Ook zij staat op een schuin oplopend, rechthoekig voetstuk en houdt boven haar hoofd een buis, waar oorspronkelijk water uit kon spuiten. Met de linker arm houdt zij een speer tegen zich aan en in de linkerhand heeft ze een jachthoorn, attributen van Diana, die geassocieerd wordt met Luna, zoals Apollo met Sol. *Luna* heeft

als bijbehorend teken van de dierenriem de kreeft. Deze ontbreekt echter, maar een vierkant gat in de rechter kuit van de figuur wijst erop, dat dit dier oorspronkelijk achter haar heeft gestaan (afb. 15b).

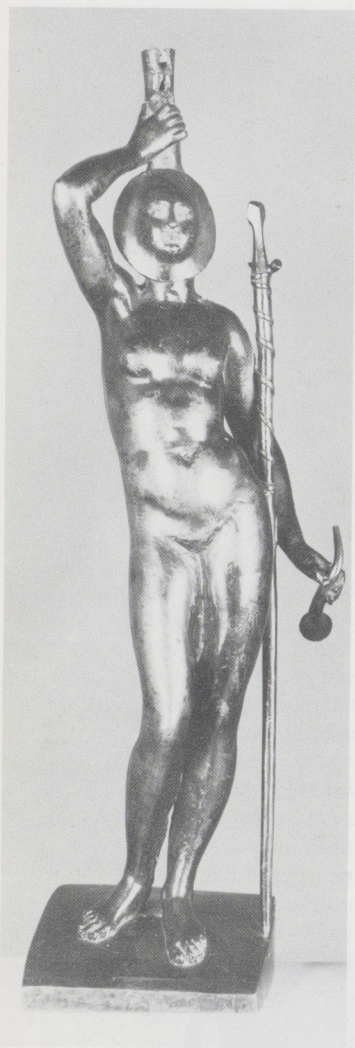
De beide bronzen beelden, waarvan de vrouw tweeënehalve cm groter is dan de man, worden toegeschreven aan de uit Nijmegen afkomstige, maar voornamelijk in Neurenberg werkzame beeldhouwer Johan Gregor van der Schardt (ca. 1530–1581)³, die bekend is om zijn schitterende bronzen figuren, maar ook vanwege zijn zeer realistische terracottaportretten. Hij verbleef in Rome, Florence, Bologna en Venetië en trad in 1569 in dienst van keizer Maximiliaan II, eerst in Wenen en vanaf 1570 in Neurenberg. Voor deze keizer ontwierp de beroemde zilversmid Wenzel Jamnitzer een meer dan drie meter hoge zilveren tafelfontein, waarvoor Van der Schardt vier verguld bronzen figuren van de *Jaargetijden* vervaardigde, de enige onderdelen van de fontein die nog bewaard zijn gebleven.⁴

Onbekend is of de *Sol* en *Luna* ook tot zo'n groot ensemble hebben behoord, en zelfs of de overige vijf planeten ook zijn uitgevoerd. Evenmin weten we wie de opdrachtgever voor de tafelfontein was. De *Luna* is in de keizerlijke collecties eerst tot de verzameling van aartshertog Leopold Wilhelm (1614–1662) terug te voeren. De ondanks enkele – thans gedichte – gietfoutjes zeer kundig gegoten bronzen *Sol* is

Afb. 15. J. G. van der Schardt, *Sol*, ca. 1580. Brons.
h. 45,7 cm.



Afb. 15a. J. G. van der Schardt.
Luna, ca. 15,80. Brons, h. 51 cm.
Kunsthistorisches Museum, Wenen,
(inv.nr. 5511).



Afb. 15b. Sol en Luna, achterkant.



een fraaie aanwinst voor het Rijksmuseum, dat van Van der Schardt slechts één werk bezat, een gepolychromeerd terracotta reliëfportret van een onbekende man.⁵ W. H.-K.

Noten

¹ In 1977 met steun van de Commissie voor Fotoverkoop (nu Rijksmuseum-Stichting) aangekocht van de Heim Gallery te Londen. Inv. R.B.K. 1977-24

² L. Planiscig, *Die Bronzeplastiken*, Kunsthistorisches Museum in Wien, Wien 1924, nr. 163 (toegeschreven aan de Venetiaanse beeldhouwer

Danese Cattaneo (1509-1573)). Cat. tent. *Zauber der Medusa, Europäische Manierismen*, Wenen (Künstlerhaus) 1987, nrs. 9 en 10.

³ Toeschrijving aan Van der Schardt door Anthony Radcliffe, Londen.

⁴ Wenen, Kunsthistorisches Museum, zie cat. tent. *Prag um 1600 Kunst und Kultur am Hofe Kaiser Rudolfs II*, 2. Band, Wenen (Kunsthistorisches Museum) 1988/89, nr. 520.

⁵ J. Leeuwenberg/W. Halsema-Kubes, *Beeldhouwkunst in het Rijksmuseum. Catalogus*, 's-Gravenhage/Amsterdam 1973, nr. 197.